

مقدمه مترجمان

رشد سریع و شتابان تعداد اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های کشور در دو دهه گذشته، ورود دانشجویان دارای توانمندی‌ها و ویژگی‌های متفاوت به دانشگاه‌ها و ضرورت استفاده از رسانه‌های گوناگون برای آموزش، اقتضا می‌کنند تا دانشگاه‌ها به چگونگی آموزش توجه کنند. در این راستا، مسئولان محترم آموزش عالی نیز بیش از گذشته به اهمیت آموزش پی برده‌اند و کمتر آن را فدای ارتقای پژوهش می‌کنند. بروز این پدیده‌های مبارک، تهیه منابع مفید درباره آموزش را بیش از گذشته ضروری می‌سازد.

مطالعه دقیق و گسترده مترجمان، به تشخیص کتاب حاضر به عنوان یکی از بهترین کتب موجود انجامید. از جمله ویژگی‌هایی که این کتاب را از دیگر آثار مرتبط با تدریس متمایز می‌سازد، به این شرح است:

۱. جامعیت و دربرداشتن همه مباحث مرتبط با تدریس؛
 ۲. روزآمدی و کاربردی بودن مطالب و راهکارهای ارائه شده؛
 ۳. استفاده از منابع جدید، گسترده و متنوع شامل: کتاب، مقاله، پایگاه‌های رایانه‌ای و مؤسسات علمی و پژوهشی مرتبط با تدریس؛
 ۴. تلفیق جدیدترین فناوری‌های رایانه‌ای و سایر ابزارهای مدرن در مباحث گوناگون تدریس؛
 ۵. بهره بردن از دیدگاه‌های شمار زیادی از متخصصان تدریس و چگونگی فعالیت دانشگاه‌های مهم دنیا در تدوین کتاب.
- با توجه به ویژگی‌های یادشده، مطالعه و مراجعه مکرر به این قبیل کتاب‌ها برای همه مدرسان ارجمند آموزش عالی ضروری است. استفاده از کتاب حاضر در کارگاه‌های آموزشی تدریس نیز می‌تواند سهم عمده‌ای را در توانمندسازی اعضای هیئت علمی در امر تدریس ایفا نماید.
- هرچند کشور ما ملزم به رعایت حقوق مؤلفان و پیروی از قوانین موجود نیست،

لکن از نویسنده محترم کتاب اجازه ترجمه گرفته شد که با استقبال موافقت نمودند و در تاریخ ۲۴ جولای ۲۰۱۳ در پاسخ به نامه مترجمان چنین اظهار داشتند: «از این که کتاب من را به فارسی ترجمه می کنید، خرسندم».

مؤلف محترم در خصوص چگونگی تدوین و ساماندهی مطالب کتاب مطالب مفیدی را در مقدمه توضیح داده است که مطالعه آن پیش از مطالعه متن راهنما و راهگشاست. با وجود این، یادآوری این نکته ضروری است که برخی از مثال‌های ارائه شده خاص نظام آموزشی دانشگاه‌های جوامع غربی است، ولی قطعاً مطالعه آن‌ها به خصوص برای مدرسان و پژوهشگران مفید است و بر دامنه اطلاعات تخصصی‌شان می‌افزاید.

جا دارد برای توفیق ترجمه و چاپ این اثر مورد نیاز کشور، شکرگزار خداوند متعال باشیم. در ضمن از مسئولان محترم سازمان «سمت» و مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و متولیان سخت‌کوش ویرایش، چاپ و توزیع کتاب که زحمات زیادی را متقبل شده‌اند نیز، صمیمانه سپاسگزاری می‌کنیم.

هرچند کوشش شده است برگردانی اصیل، منقح و روان تهیه شود، اما ممکن است کاستی‌هایی نیز وجود داشته باشد که از خوانندگان محترم تقاضا می‌شود آن‌ها را متذکر شوند. همچنین، در صورتی که ابهامی در مطالب وجود دارد، اعلام فرمایند تا با اعمال اصلاحات یا ارائه توضیحات لازم بر غنای متن در چاپ‌های بعدی افزوده شود.

در پایان، از همه کسانی که در تهیه این اثر ارزشمند نقشی داشته‌اند و نامی از آن‌ها برده نشده است صمیمانه سپاسگزاری می‌کنیم.

احمد رضا نصر و همکاران

تابستان ۱۳۹۶

مقدمه مؤلف

این کتاب راهکارهای عملی و اثبات‌شده‌ای را به استادان جدید و قدیم تمامی رشته‌ها ارائه می‌دهد. این راهکارها همه جوانب تدریس - از طرح و برنامه‌ریزی یک سرفصل تا نمره دادن به دانشجویان را دربر می‌گیرند. دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی هم که تدریس می‌کنند و دستیاران مدرسان نیز از دستاوردهای پایه‌ای حاصل‌شده از پژوهش‌های انجام‌شده در این زمینه که در کتاب شرح داده شده است، بهره خواهند جست.

ویراست دوم این کتاب دوازده فصل جدید را شامل می‌شود که حاوی دستاوردهای تازه در حوزه فناوری آموزشی و به‌روزترین شیوه‌های پیاده‌شده در دانشگاه‌های امریکا هستند. علاوه بر این، همه فصل‌های ویراست اول کتاب نیز بر اساس نتایج پژوهش‌های به دست آمده در مورد آموزش و فراگیری در سطح دانشگاهی به طور کامل بازنویسی شده‌اند.

در طرح و سازماندهی ویراست دوم کتاب، نویسنده مخاطب خویش را دارای خصوصیتی به شرح زیر فرض نموده است:

- شما به عنوان مدرس شیوه آموزشی‌تان را بر مبنای آموزش رو در رو قرار داده‌اید و از دستاوردهای فناوری روز نیز در مدیریت و اهداف آموزشی کلاس خود بهره می‌گیرید.

- مایلید از شیوه‌های تدریس خاص که مدرسان دیگر به طور مؤثر به کار برده‌اند و پژوهشگران نیز کارایی این شیوه‌ها را در فراهم نمودن زمینه مناسب برای رشد فکری و تحلیلی دانشجویان به اثبات رسانده‌اند، آگاه شوید.

- قادرید با فهمیدن اصل یک مطلب، آن را مطابق با شیوه متناسب با شرایط خود به کار بندید یا با نامناسب تشخیص دادن آن از به کار بستن آن سر باز زنید.

- مشغله شما زیاد است و فرصت کمی برای پرداختن به مباحث روز در زمینه آموزش و یادگیری دارید. بنابراین مایلید بدون صرف وقت زیاد و مطابق با موقعیت و

نیاز کلاس خودتان، به راهکارهایی برای بهبود تدریس خود و یادگیری دانشجویانتان دسترسی یابید.

هر فصل شامل مقدمه، راهبردهای کلی و توصیف دقیق از ایده‌های مرتبط با تدریس است که بر مبنای پژوهش‌های صورت پذیرفته حاصل شده است. مدرسان قادر خواهند بود ایده‌های یادشده را با شرایط خود سازگار نمایند و سپس به کار بندند. سبک کتاب به گونه‌ای است که درک و دستیابی مؤثر به نکات اصلی و همچنین مطالعه یا مرور مطالب را آسان می‌سازد. هر فصل را می‌توان جداگانه مطالعه نمود و نیازی به رعایت ترتیب در مطالعه فصول نیست.

بسیاری از راهکارهای آورده شده این قابلیت را دارند که به سهولت در برنامه کلاسی شما و منطبق با آن به کار گرفته شوند. برخی از راهکارها نیز پیش از به کار گرفته شدن به برنامه‌ریزی و تغییراتی نیازمندند تا با کلاس و برنامه درسی شما مطابقت یابند. با توجه به تنوع ایده و شرایط، هیچ مدرسی قادر نخواهد بود هم‌زمان حتی از نیمی از این راهکارها استفاده کند و تمایلی هم به این کار در هیچ مدرسی وجود نخواهد داشت. کتاب حاضر جعبه ابزاری است که هر شخص مطابق با موقعیت و نیاز خود از آن استفاده می‌کند. نگارش این کتاب بر اصل نبود جواب‌ها و راهکارهای خاص و فوری و همچنین غیرممکن بودن موفقیت‌های صددرصدی و ایدئال در شیوه‌های آموزش و یادگیری، استوار شده است. هدف کتاب صرفاً بهبود شیوه‌های آموزش و یادگیری بی‌شمار و بی‌انتهاست.

منابع استفاده شده در کتاب

اطلاعات استفاده شده، از منابع متعددی به دست آمده‌اند که به این شرح‌اند: اسناد و کتب موجود در زمینه آموزش و یادگیری در آموزش عالی، کتب تألیف شده به وسیله متخصصان، محققان و همچنین متخصصان حوزه ارتقای سطح آموزش دانشگاهی، مقالات به چاپ رسیده از سوی مدرسان و اعضای هیئت علمی در حوزه آموزش، مذاکره‌های انجام شده با استادان دانشگاه کالیفرنیا، برکلی^۱ و مشاهده و رصد کلاس‌های این استادان، وبلاگ‌های دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی؛ به‌خصوص منابع موجود در وبگاه teaching.berkeley.edu و منابع رایانه‌ای ملی و منطقه‌ای مرتبط با آموزش. سعی کرده‌ام موارد استفاده شده به همراه منبع و مأخذ آورده شوند تا در صورت لزوم،

1. University of California, Berkeley

مخاطب به آن‌ها مراجعه کند؛ هرچند ممکن است منبع ذکر شده پایه گذار آن شیوه یا نکته نبوده باشد. برخی از ابزارها یا مهارت‌های ذکر شده نیز جزو معلومات پذیرفته شده جمعی بوده‌اند و بدون اطلاع از وجود منبع و فرد پایه گذار، از آن‌ها آگاهی یافته‌ام. چنانچه برداشت غلطی از اطلاعات داشته، نتیجه گیری غیرمنطقی از آن‌ها نموده و منبع و مأخذی را به درستی ذکر نکرده‌ام، امیدوارم مخاطبان به من اطلاع دهند تا در ویراست بعدی آن‌ها را اصلاح کنم.

هرچند از مقادیر درخور توجهی از منابع پژوهش و نظریه برای تدوین کتاب حاضر استفاده شده؛ ولی شیوه کتاب مبنا را بر عمل قرار می‌دهد و سعی بر این بوده است تا مدرسان با شیوه‌های آزموده شده و قابل اجرا آشنا شوند. برای مخاطبانی که مایل‌اند در مورد اصل شیوه و چگونگی کاربست آن بیشتر بدانند، فهرست منابع آورده شده در پایان هر فصل راهگشاست و می‌تواند نقطه شروع خوبی برای مطالعه بیشتر باشد. علاقه‌مندان به زمینه‌های نظری، فلسفی، نوشته در زمینه آموزش مؤثر، تجربیات به دست آمده از مدرسان، بررسی‌های موردی در حوزه آموزش دانشگاهی و آموزش مرتبط با رشته‌های تحصیلی، باید به منابع گوناگون و خوبی که در این زمینه‌ها موجودند، مراجعه کنند. چند مثال از این منابع در اینجا آورده شده است. ^۱ بین (۲۰۰۴) شیوه‌های تدریس حدود صد تن از مدرسان دانشگاه را تجزیه و تحلیل می‌کند؛ ^۲ لنگ (۲۰۰۸) به نگارش دستورالعمل‌های هفته به هفته برای مدرسانی که نخستین تجربه‌های تدریستان را دارند، پرداخته است؛ ^۳ پالمر (۲۰۰۷) به بررسی جایگاه دیدگاه درونی ^۴ مدرس و همچنین نقش احساسات و روحيات وی در روند دوره آموزشی پرداخته است؛ ^۵ کالمن (۲۰۰۸) برای حوزه علوم و مهندسی نگاشته است؛ ^۶ شووالتر (۲۰۰۳) تدریس ادبیات را موضوع کتاب خود قرار داده است و ^۷ بوسکیست و ^۸ دیویس (۲۰۰۵) درباره آموزش روان‌شناسی نوشته‌اند.

سازماندهی مطالب کتاب

اثر حاضر، یک کتاب مرجع در حوزه آموزش بوده و به منظور مطالعه تمام صفحه‌ای

1. Bain
2. Lang
3. Palmer

۴. innerlandscape: این دیدگاه، تصویری است که انسان از خویشتن خویش - صورت، وضع جسمانی و

نیروهای بالقوه خود - دارد

5. Kalman
6. Showalter
7. Buskist
8. Davis

نگاشته نشده است. کتاب دارای ۶۱ فصل است که در دوازده بخش سازماندهی شده‌اند. کتاب به ترتیب زمان استفاده در طول ترم مرتب شده است و جنبه‌های گوناگون حوزه آموزش را دربر می‌گیرد. فهرست مطالب، فهرست موضوعی و ارجاع‌های درون‌متنی به شما در یافتن حیطه مورد نظرتان کمک خواهند کرد. مرور کلی زیر ممکن است به شما کمک کند تا بتوانید تصمیم بگیرید که مطالعه خود را از کجا آغاز کنید.

بخش اول، به برنامه‌ریزی درسی می‌پردازد. تدوین یک سرفصل جدید یا اصلاح سرفصل‌های پیشین، تهیه و تنظیم برنامه درسی، آماده شدن برای نخستین روز کلاس و مدیریت فضا و فعالیت کلاسی، از موضوع‌های این بخش هستند.

بخش دوم، راهکارهایی را برای تمرین با دانشجویان ناتوان، دانشجویانی که پس‌زمینه‌ای متفاوت با شما از لحاظ فرهنگی و جغرافیایی دارند و نیز دانشجویانی که پس از مدتی دوری به محیط درسی رجوع می‌کنند، ارائه می‌دهد. آخرین فصل این بخش، بر کلاس‌هایی تمرکز می‌کند که دانشجویان آن دارای سطح متفاوتی از توانمندی‌ها و مهارت‌های علمی هستند.

بخش سوم، راهکارهایی را به منظور داشتن بحث‌های کلاسی مفید، جهت‌دهی سؤال‌های مشکل و چالش‌برانگیز و تشویق دانشجویان برای حضور فعال چه در کلاس و چه در فضاهای مجازی ارائه می‌دهد.

بخش چهارم، جنبه‌های گوناگون تدریس به شیوه سخنرانی را بررسی می‌کند. آماده‌سازی و ارائه سخنرانی مفید، زمینه‌سازی برای شرکت دانشجویان در بحث و چگونگی حفظ کیفیت آموزشی، به رغم وجود محدودیت در وسایل کمک‌آموزشی، از موضوع‌های این بخش است.

بخش پنجم، مبحث شرکت دادن دانشجویان در بحث‌های کلاسی را پی می‌گیرد. همچنین، فواید کار گروهی برای دانشجویان و تشویق آن‌ها برای حضور در فعالیت‌هایی از قبیل: ایفای نقش، بررسی موردی مسئله پژوهشی، بازی، وب و دنیای مجازی، کار میدانی و پژوهش‌های در سطح مقطع کارشناسی را که به منظور یادگیری انجام می‌گیرند، بررسی می‌کند.

بخش ششم، راهکارهایی را برای ایجاد انگیزه و تقویت پشتکار و اعتماد به نفس در دانشجویان به وسیله انجام کار پژوهشی ارائه می‌دهد. این فصل همچنین راهکارهای غیر رسمی ارزیابی یادگیری و استفاده از فناوری تلفن همراه را بررسی می‌کند.

بخش هفتم، چگونگی کمک به دانشجویان برای بهتر نوشتن در همه رشته‌ها را بررسی کرده، راهکارهایی برای این کار بدون صرف وقت زیاد ارائه می‌دهد. این فصل همچنین به چگونگی طرح مسئله و ارزشیابی آن می‌پردازد.

در بخش هشتم، با توجه به این که برای بسیاری از اعضای هیئت علمی، ارزشیابی و نمره دادن به دانشجویان، سخت‌ترین بخش تدریس را تشکیل می‌دهند، به ارائه راهکارهایی برای طراحی ارزشیابی، رفع نگرانی دانشجویان بابت امتحانات، طرح و اتخاذ شیوه ارزشیابی و امتیازدهی به دانشجویان و رعایت صداقت دانشگاهی پرداخته شده است. بخش نهم، ابزارهای ساده کمک آموزشی (تخته سفید یا سیاه)، وسایل کمک آموزشی چندرسانه‌ای تصویری و شنیداری و همچنین، ارائه با نرم‌افزار پاورپوینت را بررسی می‌کند.

بخش دهم، چگونگی دریافت و ارزیابی اطلاعات را به وسیله مدرسان به منظور ارتقای سطح کیفی تدریس آن‌ها بررسی می‌کند. این بخش همچنین راهکارهایی را به منظور آگاهی فوری از بازخورد دانشجویان و استفاده از ضبط ویدئویی کلاس، مشاهده کلاس‌های همکاران و خودارزیابی عملکرد ارائه می‌دهد.

بخش یازدهم، نکاتی را درباره ساعات حضور در دفتر کار برای رفع اشکال و راهنمایی، تعامل از طریق رسانه‌های الکترونیکی دانشجویان، راهنمایی دانشجویان و استفاده از دانشجویان تحصیلات تکمیلی برای دستیاری استادان ارائه می‌دهد. بخش دوازدهم، فعالیت‌های پایان ترم از قبیل جلسات دوره کردن مطالب تدریس شده، برگه‌های ارزیابی استادان به وسیله دانشجویان و نوشتن توصیه‌نامه را پوشش می‌دهد.

پیشنهادهایی برای چگونگی استفاده از کتاب

چون هر بخش به گونه‌ای طراحی شده است تا قابلیت خواندن مستقل را داشته باشد، برخی از موضوعها در چند بخش آورده شده‌اند. امیدوارم این موضوع، ناخرسندی مخاطب تیزبین را موجب نشود. خوانندگان همچنین متوجه خواهند شد که پیشنهادهای ارائه‌شده با یکدیگر هماهنگ و سازگار نیستند؛ بلکه صرفاً طیفی از راهکارهای گوناگون هستند تا برحسب نیاز مخاطب استفاده شوند مانند استفاده از هر چیز نو، بهتر است ابتدا یک یا دو پیشنهاد را اتخاذ کنید و به مرور زمان از پیشنهادهای دیگر نیز در فعالیت کلاسی خود استفاده نمایید.

اگر مدرسی هستید که نخستین تجربه تدریس خود را ایفا می‌کنید، فصول یک، سه و چهار مناسب با نیاز شما هستند. همچنین می‌توانید به بخش‌هایی که جنبه خاص مد نظرتان را

بررسی می‌کنند، مراجعه نموده و در طول ترم نیز فراخور نیاز کلاس و پیشامدهای جدید از کتاب بهره ببرید، برای مثال، ترغیب دانش‌آموزان برای شرکت در بحث کلاسی.

اگر از روند تدریس خود راضی هستید ولی در پی راهکارهایی برای بالا بردن سطح جذابیت و تنوع در شیوه تدریس خود هستید، مطالب کتاب را مرور کنید و موضوع‌هایی را که توجهتان را جلب می‌کنند، شناسایی نمایید. می‌توانید با فصل‌های سه و پنج شروع کنید؛ زیرا هر دو راه‌های فعال کردن دانشجویان در فعالیتهای کلاسی را ارائه می‌کنند. اگر از قبل احساس می‌کنید که باید برخی از فعالیتهای مرتبط با تدریس خود را بهبود بخشید، فصل‌هایی را که به طور مستقیم با آن زمینه‌ها مرتبط است، مطالعه کنید. اگر درباره قوت‌ها و ضعف‌های تدریس خود شناخت دقیقی ندارید، بخش دهم را مطالعه کنید تا پیشنهادهایی برای ارزیابی تدریس به شما بدهد. وقتی زمینه‌های نیازمند بهبود را شناسایی کردید، به فهرست‌های مطالب و موضوعی مراجعه کنید تا مباحث مورد نیاز خود را شناسایی و مطالعه کنید.

همهٔ مدرسان می‌توانند از دو موضوع «ارزیابی غیررسمی یادگیری دانشجویان» و «بازخوردهای اولیه برای بهبود تدریس و یادگیری» که در بخش‌های ششم و دهم مطرح شده‌اند، بهره ببرند. این دو قسمت، پیشنهادهایی را برای سنجش میزان فهم دانشجویان از مطالب درس و گرفتن دیدگاه آنان درباره قوت‌ها و ضعف‌های تدریس مدرس ارائه می‌دهند.

یک درخواست

از دیدگاه‌های شما درباره ایده‌ها و دیدگاه‌های موجود در کتاب استقبال می‌کنم. دوست دارم بدانم شما چه نظری درباره مطالب ارائه‌شده در کتاب دارید. همچنین، لطفاً ایده‌های مناسبی را که در تدریس به کار می‌برید، برای این‌جانب به آدرس [barbara @ BarbaraGrossDavis.com](mailto:barbara@BarbaraGrossDavis.com) ارسال کنید.

قدردانی^۱

باید اظهار داشت که دومین ویرایش کتاب بدون همکاری شمار زیادی از دانشگاهیان - که نویسنده خود را مدیون آنها می‌داند- نوشته نمی‌شد. نویسنده از کمک، همکاری و

۱. از آنجا که مطالب این قسمت مفصل بودند، مترجم آن را مختصر کردند.

ترغیب آن‌ها عمیقاً تشکر می‌کند. از جمله آن‌ها موارد زیر است:

- اعضای هیئت علمی دانشگاه کالیفرنیا در برکلی؛ برای مذاکره درباره تجربه‌های موفق آن‌ها در تدریس، مرور مطالب کتاب و اظهار نظر درباره آن‌ها در چند مرحله از نگارش کتاب؛
- دانشجویان دانشگاه؛ برای مرور برخی از فصل‌ها و ارائه پیشنهاد درباره استفاده از فناوری در تدریس و یادگیری؛
- دستیاران پژوهشی نویسنده؛ به دلیل مساعدت‌های متعدد مانند جمع‌آوری مطالب، توضیح برخی از مفاهیم و سازماندهی کتاب؛
- ویراستار متن برای روان‌سازی و سازماندهی عالی مطالب و تیم انتشارات برای چاپ باکیفیت کتاب؛
- گروه فناوری آموزشی که طراحی و تدوین محتوا، صفحه‌آرایی و مقدمات چاپ را در بالاترین درجه استاندارد فراهم نموده و همکاری‌های لازم را مبذول داشته‌اند.

منابع

- Bain, K. *What the Best College Teachers Do*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 2004.
- Buskist, W. and Davis, S. F. (Ed.), *Handbook of the Teaching of Psychology*, New York: Wiley- Blackwell, 2005.
- Kalman, C. S. *Successful Science and Engineering Teaching: Theoretical and Learning Perspectives*, New York: Springer, 2008.
- Lang, J. M. *On Course: A Week-By-Week Guide to Your First Semester of College Teaching*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 2008.
- Palmer, P. *The Courage to Teach: Exploring the Inner Landscape of a Teachers' Life*, San Francisco: Jossey-Bass, 2007.
- Showalter, E. *Teaching Literature*, London: Blackwell, 2003.